

آلودگی به شپش سر و عوامل مرتبط با آن در دانش آموزان مدارس روستایی شهرستان کلاله در سال تحصیلی ۹۳-۹۲

عابد نوری^{۱*}، مارال قربانپور^۲، مهین ادیب^۳، الله وردی نوری^۴، صدیقه نیازی^۵

۱. کارشناس ارشد آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد اپیدمیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان
۳. کارشناس ارشد مدیریت، دانشگاه علوم پزشکی گلستان
۴. کارشناس آموزش ابتدایی، سازمان آموزش و پرورش
۵. کارشناس ارشد آموزش بهداشت، کمیته تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی گلستان

پذیرش: ۱۳۹۳/۱۱/۱۱

انجام اصلاحات: ۱۳۹۳/۱۰/۲۲

دریافت: ۱۳۹۳/۲/۱۰

نور

زمینه و هدف: آلودگی به شپش سر یکی از بیماری‌های شایع در تمام سنین و دارای انتشار جهانی است، به طوری که در مراکز تجمعی مانند مدرسه‌ها در حد قابل توجهی می‌باشد. این مطالعه با هدف تعیین شیوع آلودگی به شپش سر و عوامل موثر بر آن در دانش آموزان مدارس روستایی شهرستان کلاله در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ انجام شد.

روش بررسی: مطالعه حاضر، یک مطالعه مقطعی با رویکرد توصیفی تحلیلی است که جامعه مورد مطالعه، شامل ۲۵۰۰ دانش آموز شاغل به تحصیل در مدارس روستایی شهرستان کلاله می‌باشد. جمع آوری داده‌ها از طریق چک لیست پدیکلوزیس و مشاهده مستقیم توسط کارشناسان مجرب جمع آوری شد. داده‌ها وارد نرم افزار SPSS نسخه ۱۷ گردید و تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: ۱۵۷ نفر (۶/۲۸ درصد) از دانش آموزان مبتلا به شپش سر بودند که ۱۴۷ نفر از آنان دختر بوده‌اند. بین محل سکونت، شغل، میزان تحصیلات والدین، بعد خانوار، پایه تحصیلی، وجود حمام در منزل، تعداد دفعات استحمام، تعداد دفعات استفاده از شانه، سابقه ابتلا به شپش سر، وجود یا عدم وجود مربی بهداشت در مدرسه و اندازه موی سر، ارتباط آماری معنی دار وجود داشت ($P < 0/05$).

نتیجه گیری: پدیکلوزیس هنوز هم به عنوان یک مشکل بهداشتی در جوامع با امکانات زندگی و بهداشت پایین مطرح است. شیوع بالای این بیماری در بین دانش آموزان مدارس را می‌توان با عواملی مثل نبود مربی بهداشت در مدرسه، عدم توجه کافی به رعایت بهداشت فردی، مرتبط دانست.

کلمات کلیدی: شپش سر، دانش آموز، کلاله، روستا

نویسنده مسئول: عابد نوری

آدرس: ایران، گرگان، دانشگاه علوم پزشکی گلستان

ایمیل: abednori@yahoo.com

مقدمه

آلوده مانند شانه یا برس، کلاه، روسری، تختخواب، لباس زیر و حوله نیز صورت می‌گیرد (۳). با وجود بهبود وضع بهداشت، شپش سر هنوز هم توزیع جهانی دارد. ابتلا به شپش سر تنها مربوط به کشورهای جهان سوم نبوده، بلکه در بسیاری از کشورهای توسعه یافته از جمله آمریکا هم مشاهده می‌شود (۴). در ایران نیز در نقاط مختلف شاهد میزان آلودگی متفاوت به

شپش سر شایعترین نوع شپش به ویژه در گروه سنی ۱۱-۳ سال است و عمدتاً کودکان مدرسه‌ای (و مادران آن‌ها) را درگیر می‌کند (۱). میزان آلودگی در جنس مؤنث بیشتر از جنس مذکر گزارش شده است (۲). تماس سر با سر شایعترین و اصلی‌ترین راه انتقال شپش سر می‌باشد. آلودگی به صورت غیر مستقیم از راه تماس با وسایل شخصی

یافته‌ها:

در این مطالعه، شیوع آلودگی با شپش سر در کل دانش آموزان مدارس شهرستان کلاله، ۶/۲۸ درصد بود. شیوع آلودگی به شپش بر حسب هر کدام از متغیرهای فردی، اجتماعی و رفتاری مورد بررسی قرار گرفت.

بین محل سکونت ($P=0/002$)، قومیت ($P=0/002$)، شغل پدر ($P < 0/000$)، دسترسی به آب کافی ($P < 0/000$)، میزان تحصیلات والدین ($P=0/004$)، بعد خانوار ($P < 0/000$)، اندازه موی سر ($P < 0/000$)، دسترسی به حمام ($P < 0/000$)، تعداد دفعات استحمام ($P < 0/000$)، تعداد دفعات استفاده از شانه ($P=0/001$)، سابقه ابتلا به شپش سر ($P < 0/000$)، وجود یا عدم وجود مری بهداشت در مدارس ($P=0/003$) و اندازه موی سر ($P=0/001$) و آلودگی به شپش سر، ارتباط آماری معنی دار وجود داشت. بین پایه تحصیلی ($P=0/34$)، شغل مادر ($P=0/08$) و آلودگی به شپش سر دانش آموزان ارتباط معنی دار آماری مشاهده نشد.

بحث و نتیجه گیری:

در شهرستان کلاله ۹۰۴۵ نفر دانش آموز در ۹۲ دبستان ابتدائی، و ۲۰۵۴ دانش آموز در ۵۱ مدرسه راهنمایی و ۱۹۴۰ دانش آموز در ۱۷ دبیرستان مناطق روستایی مشغول به تحصیل هستند. شیوع آلودگی به شپش سر در دختران ۱۰/۰۷ درصد و در پسران ۱/۷۵ درصد بود. نتایج نشان داد که میزان آلودگی در دختران حدود ۶ برابر پسرها می باشد که دلیل آن می تواند تفاوت های رفتاری آنها نظیر بلندتر بودن مو در دختران، پوشاندن مو با مقنعه و روسری در دختران و نیز بیشتر بودن تماس های نزدیک سر، توده بیشتر مو در دختران باشد. مطالعات متولی حقی و همکاران (۵)، عیوضی (۶)، فرزین نیا و همکاران (۷)، نیز به نتایج مشابهی اشاره نموده اند.

موارد مبتلا به آلودگی شپش سر در دانش آموزان پایه اول قدری بیشتر از پایه های تحصیلی دیگر بود و ارتباط معنی داری بین پایه ها با آلودگی وجود داشت. این یافته با نتایج مطالعه رفیع نژاد و همکاران و فرزین نیا و همکاران همخوانی دارد. این موضوع شاید به علت رعایت بهداشت فردی و انجام امور بهداشتی توسط خود دانش آموزان همه پایه ها باشد و دانش آموزان پایه های پایین تر نیز نکات بهداشتی لازم را در پیشگیری از بیماری های واگیر به خوبی رعایت نمی کنند (۸، ۷).

شپش سر هستیم. بررسی های به عمل آمده در کشورمان در خصوص بیماری شپش سر بیانگر شیوع آلودگی به شپش سر در میان دانش آموزان است. البته میزان شیوع آلودگی به شپش سر در مناطق مختلف متفاوت می باشد که متغیرهایی چون سن، جنس، منطقه محل سکونت، حضور مری بهداشت در مدارس، وضعیت اجتماعی والدین، وضعیت نامطلوب اقتصادی-اجتماعی، تراکم جمعیت در خانواده و پایین بودن سطح استاندارد و کیفیت زندگی بر شدت آلودگی تأثیر دارد (۴). این مطالعه با هدف تعیین شیوع آلودگی به شپش سر و عوامل مرتبط با آن در دانش آموزان کلیه مقاطع تحصیلی مدارس روستایی شهرستان کلاله انجام شده است.

روش بررسی:

این مطالعه توصیفی تحلیلی بر روی دانش آموزان شاغل به تحصیل در مدارس روستایی کلیه مقاطع تحصیلی شهرستان کلاله که در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ در کلیه پایه ها مشغول به تحصیل بودند، انجام شد. دانش آموزان به صورت زیر وارد مطالعه شدند. ابتدا مناطق روستایی شهرستان کلاله به ۱۰ قسمت تقسیم و در هر منطقه مدارس مقاطع مختلف به طور تصادفی انتخاب شد. در هر مدرسه متناسب با حجم نمونه تعداد دانش آموز مورد نیاز از روی لیست های موجود در مدارس به طور تصادفی انتخاب و با استفاده از مصاحبه و تکمیل چک لیست و معاینه موی سر دانش آموزان، اطلاعات مورد نیاز جمع آوری گردید. ابزار تحقیق در این بررسی چک لیستی شامل ۲۸ سوال بود که پس از جمع آوری، داده ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. دو تیم متشکل از یک کارشناس آقا و یک کارشناس خانم وظیفه معاینه و تکمیل چک لیست ها را بر عهده داشتند. جهت تعیین افراد مثبت، مو و پوست سر دانش آموزان معاینه شد که شامل مشاهده دقیق سر و لابلای موها بخصوص در نواحی پشت سر و پشت گوش ها توسط کارشناسان آموزش دیده هم جنس به وسیله ذره بین بود. هدف از این بررسی، جستجوی تخم شپش (Nite) و مراحل نوزادی (Nymph) و بالغ آن در نواحی مورد بررسی بود. ملاک تعیین وجود آلودگی به شپش سر، دیدن شپش بالغ و مراحل نوزادی و تخم شپش (رشک) بود. در صورت تشخیص هر مورد، دانش آموز جهت درمان به خانه بهداشت روستای مربوطه ارجاع می گردید. اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۷ و با استفاده از آزمون کای دو در سطح معنی داری ۰/۰۵ تجزیه و تحلیل شد.

پرجمعیتماس نزدیک بین افراد و به تبع آن میزان آلودگی بیشتر است. با مطالعات کثیری در اهواز و عیوضی در اسلام آباد غرب همسویی دارد (۶،۱۰). بنابراین برای کاهش این معضل به برنامه ریزی های بهداشتی مثل استخدام مربی بهداشت در تمام مدارس، افزایش میزان دسترسی مردم به خدمات بهداشتی در کنار اقدامات بهداشت فردی و آموزش های مؤثر بهداشتی نیاز مبرم وجود دارد.

تقدیر و تشکر:

این مطالعه با حمایت های مالی معاونت محترم تحقیقات و فن آوری دانشگاه علوم پزشکی گلستان به شماره طرح ۹۲۰۶۰۵۶۹ انجام گردیده است. نویسندگان بر خود لازم می دانند از همکاری های صمیمانه تمامی همکاران، بهورزان و دانش آموزان و والدین ایشان در کلیه مراکز بهداشتی درمانی روستایی شهرستان کلاله که جهت اجرای طرح همکاری داشتند، تشکر و قدردانی نمایند.

در مطالعه حاضر، شیوع آلودگی به شپش سر در سنین مختلف تفاوت داشت که با تحقیق دهقانی مغایرت دارد (۹).

در این مطالعه بین میزان آلودگی و سطح تحصیلات و شغل والدین ارتباط معنی دار دیده شد، به طوری که هرچه سطح تحصیلات پدر و مادر بالاتر باشد، میزان آلودگی کمتر بود. در دانش آموزانی که مادرشان خانه دار بود و پدرشان شغل کشاورزی و کارگری را داشت، میزان آلودگی بیشتر بود. بین دفعات استحمام با میزان شیوع آلودگی ارتباط معنی داری مشاهده شد. به طور کلی هر چه وضعیت بهداشتی فرد بهتر باشد، آلودگی کمتر خواهد بود، لذا استحمام مرتب می تواند باعث عدم ابتلا و حتی الامکان کاهش آلودگی شود. کثیری، رفیع نژاد و همکاران، مطلبی و مینویان حقیقی در مطالعات خود به نتایج مثبت استحمام مرتب در کاهش آلودگی اشاره نموده اند (۱۱، ۱۰ و ۸). بین شیوع موارد آلودگی و دفعات شانه زدن موی سر ارتباط معنی داری مشاهده شد. به نظر می رسد شانه زدن مرتب و روزانه موها باعث جدا شدن رشک های احتمالی و کاهش آلودگی شود. افرادی که کمتر اقدام به شانه زنی موهای خود می کنند به دلیل درهم پیچیدگی بیش از حد موها و احتمال استقرار انگل بر روی سر بیشتر در معرض ابتلا هستند (۸).

نتایج این پژوهش ارتباط معنی داری بین ابتلا و استفاده از وسایل مشترک و رعایت بهداشت فردی را نشان داد. علت شیوع بالای آلودگی به شپش سر را می توان استفاده از وسایل مشترک نظیر شانه، روسری، بالش، حوله و رختخواب دانست. همچنین می توان وضعیت نامطلوب بهداشت محیط و نقص در آموزش بهداشت را از جمله عوامل مؤثر دیگر شمرد. در فراوانی شیوع شپش سر در میان دانش آموزان مدارس دارای مربی بهداشت و دانش آموزان فاقد مربی بهداشت تفاوت معنی داری وجود داشت. تحقیقات رفیع نژاد (۸)، مطلبی (۱۱) و حجتی (۱۲) به نتایج مشابه اشاره نموده اند. بین سابقه ابتلا قبلی به شپش و آلودگی کنونی به شپش سر ارتباط معنی دار بود. دلیل این امر می تواند باقی ماندن تعدادی از تخم شپش ها از قبل باشد، یا این که منبع انتقال بیماری در اطرافیان و خانواده فرد از بین نرفته است. این یافته تأییدی بر نتایج به دست آمده توسط رفیع نژاد و همکاران و فرزین نیا و همکاران در شهرهای املش و قم می باشد (۸، ۷). بین بعد خانوار و میزان آلودگی ارتباط معنی دار وجود داشت. هر اندازه جمعیت خانوارها زیاد باشد والدین کمتر می توانند به وضع بهداشتی و درمانی آنها رسیدگی کنند در نتیجه در خانواده های

References:

1. Catalas J, Vaporaky R. Pediculus Capitis infestation according to sex and social factors in Argentina. *Rev Saude Publica* 2005; 39(3): 428-43.
2. Huh P. Head louse infestation in vagrants and children admitted to public welfare facilities. *Korean J Parasitol.* 1995;33 (1) 69-71.
3. LICE J. Medical insect and arachnids. (Lane RP, Crossky RW). 1st ed. London, 1993:523.
4. Saghafipour A, Akbari A, Noruzi M, Khajat P, Jafari T, Tabaraie Y, Farzinnia B. The Epidemiology of Pediculus Is Humanus Capitis Infestation and Effective Factors in Elementary Schools of Qom Province Girls 2010. *Qom University of Medical Sciences Journal* 2012;6(3),46-51 (Persian).
5. Motevalli haghfi F, Sarif M, Sedaghat MM, Gholami SH. The prevalence survey head lice infection among primary school children in sari province in 1997-98. *J Mazand univ Med Sci.* 1998; 9(24): 44-48 (Persian).
6. Aivazi AA. Epidemiology of Pediculus humanus capitis infestation and effective factors in elementary schools of children, Islam Abad city, Kermanshah province. [Dissertation]. Tehran: Tarbiat Modarres University; 1986 (Persian).
7. Dorodgar A. The prevalence survey head lice infection and related factors among primary school children in Aran va Bidgol. *Payesh*, 1390; 10(4), 439-447 (Persian).
8. Rafinejad J, Nourollahi A, Javadian E, Kazemnejad A, Shemshad Kh. Epidemiology of head louse infestation and related factors in school children in the county of Amlash, Gilan Province, 2003-2004. *Iran J Epidemiol.* 2006; 2(3, 4): 51-63 (Persian).
9. Dehghani R, Dorodgar A, Almasi H, Asadi MA, Sayyah M. The prevalence survey head lice infection among primary school girl children in Kashan city in 1998. *Scientific – reaserch journal of shahed university.* 1998; 7(26): 46-50 (Persian).
10. Kasiri H. Epidemiology of pediculus humanus capitis infestation and effective factors in elementary schools of girls Ahvaz city, 2005. *Iran J Infect Dis Trop Med.* 2009; 14(2): 41-5 (Persian).
11. Matlabi M, Minooeian Haghghi MH. Epidemiology of Pediculus humanus capitis infestation and effective factors in elementary schools of children, Gonabad city. *J Gonabad Univ Med Sci.* 1989; 6(1): 87 (Persian).
12. Hodjati MH, Mousavi N, Mousavi M. Head lice infestation in school children of a low socio-economy area of Tabriz city, Iran. *Afr J Biotechnol.* 2008; 7(13): 2292-4 (Persian).

Head lice infestation (Pediculosis) and its associated factors in the rural school students of Kalaleh, in the academic year 1392-93

Abed Noori¹, Maral Ghorban Pour², Mahin Adib³, Allah Verdi Noori⁴, Sedighe Niazi⁵

1. MSc of Medical Education, Kalaleh health center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran
2. MSc in Student in epidemiology, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran
3. MSc, Health services Management, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran
4. BSc of Elementary Education, Educational Organization
5. MSc of Health Education, Deputy of research and technology, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

Received: 2014.5.30

Revised: 2015.1.12

Accepted: 2015.1.31

Abstract

Background & Objective: Head lice infestation is a common disease in all ages with a worldwide distribution with considerable frequency in community centers such as schools. This study was aimed to determine the prevalence of head lice infestation and its affecting factors in the rural school students of Kalaleh, in the academic year 92-93.

Method: This study was a cross sectional, descriptive-analytic approach. The studied population consisted of 2500 students in rural schools of Kalaleh, studying in the academic year 1392-93. Data were collected via direct observation of experts and the checklist of Pediculosis. Data were then entered into and analyzed using SPSS version 17.

Results: 157 of students (6.28%) had head lice with the highest frequency among the girls with 147 people. There was a statistically significant relationship between the place of residence, occupation, education level of parents, family size, education level, existence of a shower in homes, frequency of showering and brushing, a history of head lice infestation, the presence or absence of school health teachers and hair size ($P < 0.05$).

Conclusion: Pediculosis is still a public health problem in communities with poor life and health facilities. High prevalence of this issue among school students may be linked to factors such as lack of health educators in school and lack of adequate attention to personal hygiene.

Keywords: Head Lice, Student, Kalaleh, Rural

Corresponding Author: Abed Noori

Address: Kalaleh health center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

Email: abednori@yahoo.com

Please cite this paper as: Noori A, Ghorban Pour M, Adib M, Noori A.V, Niazi S. Head lice infestation (Pediculosis) and its associated factors in the rural school students of Kalaleh, in the academic year 1392-93 . Hakim Jorjani J. 2015; 2(1): 56-60.